

**“ÜÇ MODERN HEYKELTIRAŞ, ÜÇ YORUM; RODİN, BOCCİONİ VE
GIACOMETTİ’NİN YÜRÜYEN ADAMLARI”
BAŞLIKLİ MAKALEYE İLİŞKİN ÖNERİ VE YORUMLAR**

**SUGGESTIONS AND COMMENTS ON THE ARTICLE TITLED
“THREE MODERN SCULPTORS, THREE INTERPRETATIONS; RODIN,
BOCCIONI, AND GIACOMETTI’S WALKING MEN”**

Seda YAVUZ*

Sayın Editör,

Uzun yıllardır Sanat Tarihi Dergisi'nin hem okuyucusu hem de hakemlik görevini yapmış akademisyenlerden biriyim. Derginizin içeriği ve titizliği her daim örnek olmuştur, bu anlamda tebrik ederim.

Derginizin 32'inci cildinin 2'nci sayısında yayımlanmış olan bir makaleyle ilgili tespit ve önerilerimi sunmak isterim. Söz konusu makale, Ö.Eren Koyunoğlu tarafından yazılmış, “[Üç Modern Heykeltıraş, Üç Yorum; Rodin, Boccioni Ve Giacometti'nin Yürüyen Adamları](#)”dır. Heykel sanatının terminolojisi ve kavramların yorumlanmasıyla ilgili tespit ettiğim tartışmalı örnekleri belirtmek isterim:

1. “Sanatçının sadece uzuvları heykelin kendisi olarak sunduğu örneklerin yanı sıra bazı heykellerinde de akademik gelenekte kabul edilmeyecek şekilde kollar, bacaklar, baş gibi uzuvların olmadığı çalışmalar yapmıştır.” (s. 744)

Cümlelerin anlatım zorluğu bir yana, A. Rodin heykellerinden bahseden bu cümlede sanatçının torsolarına gönderme yapıyor gibi görünmektedir. Ayrıca ‘uzuv’ kelimesi uygun değildir, figürün parçaları/bölgeleri nitelendirmeleri kullanılmalıdır. Gerçeklik ve imge üretimi arasındaki farkları doğru terminolojiyle kullanmak gerekir (örneğin nü ve çıplak arasındaki fark gibi).

2. “Duyumuna göre malzeme seçimini yapan ve biçimini kurgulayan Rodin’in heykelleri bazen pürüzsüz yüzeylerle sahip olurken (Görsel 2), genellikle İzlenimcilikle ilişkilendirilen eserleri girintili çıkıntılı yüzeylerden oluşmaktadır (Görsel 3)” (s.745)

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7268-2149> ♦ E-mail: sedayavuz08@gmail.com

A.Rodin'in malzeme seçimini 'duyumuna göre' (duyum; duyularla elde edilen izlenim anlamındadır.) yaptığı yargısı yanlışlık içerir. Rodin heykellerinde, aynı içeriğin farklı malzemelerle tekrar edildiği bilinir. Mermer malzemeyle oluşturduğu, 'dokudaki karışıklık'a karşın kil ile çalışırken oluşturduğu doku bir karışıklık içermez. Aynı sayfada yazarın alıntılacağı Rodin'in kendi sanatçılığına ilişkin tarifi aşırı yoruma kaçılarak yazar tarafından 'pırlıltı' (heykel betiminde pürüzsüzlük), 'içinde oluşan duygunun çeşidi ve şiddeti' gibi nesnel olmayan verilerle açıklanmaya çalışılmıştır.

3. Metinde 'espas' kavramı kullanılmıştır. Tartışmaya açık olan bu kavram dilimizde 'boşluk' olarak kullanılır ve uzaysal boşluk- uzamsal boşluk- fizik ötesi boşluk vd. olarak belirtilir. (2011 yılında yazdığım Doktora tezimde ayrıntılı olarak tartıştığım bir kavramdır, aşağıda künye bilgileri mevcuttur.)
4. "Alberto Giacometti de tıpkı Rodin ve Boccioni gibi beden üzerinden çağdaş insanı açıklamaya çalışan heykeller yapmıştır. Sanatçı erken dönemi olan 1920'lerin başında Jacques Lipchitz (1891 – 1973) ve Fernand Léger'nin (1881 – 1955) etkisinde kübist heykeller üretmiş, kısa süre sonra 1920'lerin ortasında Okyanusya ve Afrika "primitif" sanatına ilgi duymuştur. Aynı dönemde arkaik Yunan ve Mısır heykellerinden de etkilenmiştir. Bu deneysel dönemlerinde yaptığı heykellerinde frontaliteye önem vermiş, heykellerini gördüğü açıyı temel alarak, düzleştirilmiş bir biçimde yapmıştır."

A.Giacometti, A.Rodin ve U.Boccioni'nin heykelleri beden üzerinden çağdaş insanı açıklamaya çalışmazlar. Üç heykeltıraşın içerikleri birbirlerinden farklıdır. A. Rodin, güncel hayatta sık karşılaşılmayan hareketi figürde gösterir bu noktada figürü stilize eder. U.Boccioni'nin figüratif heykelinde boşluk ve dinamizmle bir hesaplaşma vardır. A. Giacometti ise figür ile varlık-hiçlik kavramlarını sorgular. A. Giacometti'nin erken dönem heykelleri kübistik stilizasyonlar içerir ancak J. Lipchitz ve F. Léger'nin heykellerinden (iki sanatçının kübizm yorumu da birbirlerinden oldukça farklıdır) etkilendiği tartışmalıdır. (Yazar burada bir kaynak gösterirse bunun üzerinden tartışılabilir.) Son cümlede geçen, '(...) heykellerini gördüğü açıyı temel alarak, düzleştirilmiş bir biçimde yapmıştır.' ifadesi anlaşılmalıdır. Heykeltıraş, figür stilizasyonlarında formu inceltmenin ve azaltmanın yollarını aramış, özellikle "Dik Bakışlı Baş" heykelinde kütesellikle hesaplaşmıştır. Heykelde düzleştirmeden kasıt, doku ile mi yoksa form algısıyla mı ilgilidir? Terminolojik olarak bu ibareler belirsizlik içermektedir.

5. "Rodin, Boccioni ve Giacometti'nin Yürüyen İnsan Figürleri" bölümünde, yine A. Rodin'in bir çağdaş insan izdüşümü niyetiyle heykeli ürettiği savlanmıştır ancak heykeltıraşın gelişimine bakılacak olursa böyle bir niyet okuması abartılıdır. Biçimsel okumayla elde edilen veriler, A. Rodin heykellerinde 'hareket' kavramının özneleştiğini ortaya çıkarır. U. Boccio-

ni’nin ‘Uzamda Sürekliliğin Eşsiz Formları’ heykeli, yazar tarafından, ‘sanatçı Kübist heykelleri gördükten sonra etkilenerek yapılmıştır’ denilmiştir. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi’nin Gelecekçilik (Fütürizm) maddesinde şöyle aktarılır; “1911’de Paris’e giden fütüristler burada kübist sanatçılarla tanışmış, tüm geçmişe karşı oldukları gibi kübistlere de karşı olduklarını ifade etmişlerdir. Boccioni 1914’te plastik dinamizm üzerine yazdığı makalelerde Kübizmin izlenimci alışkanlığını kırdığını ancak durağan ve değişmeyen gerçekçilik kavramını yeniden geri getirdiğini; kendilerinin ise imgeleri gözleyip, parçalara ayırıp mesajlarını bu yolla iletmeye çalıştıkları belirtmiştir.”¹ Biçimsel olarak da bakıldığında U.Boccioni’nin heykelinin kübistik bir stilizasyona gitmediği aksine dinamizmi yakalamaya çalıştığı için ‘hızlı koşan bir atletin yakından çekilmiş bir görüntüsü’ gibi algılanabilecek bir görünüm yaratmaya çalıştığı söylenebilir. Metin içinde yazar, U.Boccioni’nin kayıp heykellerini örneklemiştir, söz konusu heykellerde de bu dinamik stilizasyon görülür.

6. “Giacometti’nin 1960 yılında yaptığı, ince uzun figür heykellerinden biri olan *Yürüyen Adam*’ı bronz bir heykeldir (Görsel 15). Heykelde konu, insanın yürüme ediminden çok, insanın önceki başlıkta bahsedilen içsel yalnızlığını ve bu yalnızlığın yarattığı boşluğu sokaktan geçen herhangi bir insan üzerinden vurgulamaktır. Boşluk duygusunu verilebilmesi için espas içinde hacim yok olmalıdır. Bu nedenle hava, Giacometti’nin *Yürüyen Adam*’ını ısıtır; bedeninden parçalar kopartarak geriye incecik bir siluet bırakır. Kütlelerin yok olduğu heykelde espas ön plana çıkar, boşluk kurgulanmış olur. Figürün bedeninden geriye bedensel ayrıntılar ve kaslar kalmadığından yürüyüş figürün öne eğilmesiyle ve bacaklarının şekliyle verilmiştir. Giacometti’nin heykelinde yürüyüş, yok olan, fark edilmeyecek bir hale gelen figürün yürüyüşü halini almıştır.” (s.754-755)

Bu paragrafta referans verilmemiştir, yapılan çözümleme net değildir ki bu durum sonuç bölümüne de yansımaktadır. A.Giacometti’nin söz konusu figür anlayışını bir stilizasyon olarak nitelemek doğru olacaktır. Öncelikle bu tür heykellerde ‘konu’ değil içerikten bahsedilebilir. Bu içerik dahilinde de J.P.Sartre’ın katalog yazısındaki şu cümleye gönderme yapılabilir; “İp gibi uzanan figürler, hareket halindeki iskeletler, varoluşsal bir sıkıntıya işaret eder.”² (2011 yılında yazmış olduğum *Heykelde Boşluk Kavrayışı: Modernizm ve Sonrası* başlıklı tezimde A. Giacometti’ye ayrılmış bir bölüm vardır, referansları çoğaltmak ve boşluk-içsel sıkıntı göndermesini daha doğru kavramak açısından gözden kaçırılmamalıydı.) Aynı paragrafta ‘hava heykeli ısıtır ve bedeninden parçalar kopararak geriye incecik bir siluet

1 Adam, 1997, 1/664.

2 Erol, 2011, 47.

bırakır.’ şeklinde karşımıza çıkan yorum da bulanıktır. Sanatçının heykeli stilize etme biçimi (malzeme kil olduğu için ekleme-eksiltme yöntemiyle çalışır), fiziksel boşlukta bir iz bırakma ve izleyici heykele yakınlaştığında yoğun dokuyla karşılaşması dolayısıyla dokunsallık hissini öne çıkartma şeklinde açıklanabilir. A. Giacometti ‘yürüyüş’ eylemini öncüllememiştir, aksine bu edimin bir anda donmuş halini gösterir.

7. Yazarın sonuç bölümünde yapmış olduğu şema üzerine tekrar düşünülmesi ve düzeltilmesi gerekir. Şemadaki, “Eserlerin hareket algısı, tema, zaman algısı, plastik yaklaşım, uzamla ilişki ve izleyici üzerindeki etki açılarından ortak yönleri ve farklılıkları” bölümü doğru bir ayrıştırma olmamıştır. Metin içinde ‘konu’ olarak yazılan ve şemada ‘tema’ olarak ifade edilen kavram ‘içerik’ olarak değiştirilmeli, ‘zaman algısı’ olarak nitelenen durum karşılıksız olduğundan çıkarılmalı, ‘uzamla ilişki’ olarak belirlenen ve karşılığı net olmayan (karşılaştırmada espas ön planda/değil yazılmıştır) niteleme değiştirilmelidir.

Bir metni özgün kılan, tartışma ve irdelemeler, kullanılan kavramlar ve en önemlisi terminolojik tutarlılık, söz konusu makalede eksik ve belirsizlik taşımaktadır. Kaynaklara erişimin kolaylaştığı bu dönemde gözden kaçırılan temel referanslara yer verilmelidir. Heykel tarihiyle ilgili yazılan makalelerde terminolojik ve kavramsal hataların oldukça fazla yapılıyor olması, Sanat Tarihi eğitiminde ‘heykel’in kuramsal tartışmaların dışında tutuluyor olmasının bir sonucudur. Söz konusu makalede de bu sonucun izleri görülmektedir.

Saygılarımla

KAYNAKÇA

- Adam, M. (1997). Gelecekçilik. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. (c.1, ss. 664). İstanbul: YEM Yayınları.
- Erol, Seda. (2011). Heykelde Boşluk Kavrayışı: Modernizm ve Sonrası. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: 2011.
- Koyunoğlu, E. (2023). Üç Modern Heykeltıraş, Üç Yorum; Rodin, Boccioni Ve Giacometti'nin Yürüyen Adamları. Sanat Tarihi Dergisi, 32(2), 741-759. <https://doi.org/10.29135/std.1298364>

Hakem Değerlendirmesi: Çift “kör” hakem incelemesi.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek aldığını beyan etmemiştir.

Peer-review: Double-blind peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Makaleler, ilk başvurudan yayın aşamasına değin, ön inceleme, hakem değerlendirme, editör ve İngilizce editörü inceleme süreçlerinde görülen ihtiyaçlara göre, gözden geçirme ve düzeltme yapılabilmesi amacıyla yazara en az bir kere geri gönderilmekte ve yayın öncesinde de yazarın son durum onayı alınmaktadır. Yoğunluk ve personel sıkıntısı dolayısıyla dergi tarafından ayrıca nihai, detaylı bir redaksiyon işlemi yapılamamaktadır. Dilin kullanımı, imlâ ve redaksiyonla ilgili hususlar ve kullanılan görsellerin kalitesi yazarların sorumluluğundadır.

From the first submission to the publication stage, articles are returned to the author at least once for review and correction, depending on the needs encountered during the preliminary review, peer review, editor and English editor review processes. In addition, the author's approval is obtained for the final version of the article in publication format before publication. Due to the density, and lack of personnel, no additional redaction (editing the writing/typing) is performed by the journal. The language usage, expressing style, spelling, typing and reduction matters and the quality of the images used are the responsibility of the authors.

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi | *Ege University, Faculty of Letters*
Sanat Tarihi Dergisi | **Journal of Art History**
ISSN 1300-5707 | e-ISSN 2636-8064
Cilt: 33, Sayı: 2, Ekim 2024 | *Volume: 33, Issue: 2, October 2024*

Sahibi (Owner): Ege Üniv. Edebiyat Fak. adına Dekan (On behalf of Ege Univ. Faculty of Letters, Dean): Prof. Dr. Yusuf AYÖNÜ ♦ Editörler (Editors): Dr. Ender ÖZBAY, Prof. Dr. İnci KUYULU ERSOY ♦ Yayın Kurulu (Editorial Board): Prof. Dr. Semra DAŞLI, Doç. Dr. Lale DOĞER, Doç. Dr. Sevinç GÖK İPEKÇİOĞLU ♦ İngilizce Editörü (English Language Editor): Dr. Öğr. Üyesi Elvan KARAMAN MEZ ♦ Yazı İşleri Müdürü (Managing Director): Doç. Dr. Hasan UÇAR ♦ Sekreteryar - Grafik Tasarım/Mizapaj - Teknik İşler - Strateji - Süreç Yönetimi (Secretariat - Graphic Designing/page layout - Technical works - Strategy - process management): Ender ÖZBAY

(İlgili sayının bilimsel hakemleri, tüm makaleleri içeren “Sayı Tam Dosyası”nda sunulmuştur.)

(The scientific referees of the relevant issue are presented in the “Full Issue File” containing all articles.)

[İnternet Sayfası \(Acık Erisim\)](#)

[İnternet Page \(Open Access\)](#)

DergiPark
AKADEMİK

<https://dergipark.org.tr/std>

Sanat Tarihi Dergisi hakemli, bilimsel bir dergidir; Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki kez yayınlanır.

Journal of Art History is a peer-reviewed, scholarly, periodical journal published biannually, in April and October.

Clarivate
Analytics

ESCI
Emerging Sources Citation Index

ULAKBİM
TR DİZİN

EBSCO

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Crossref

SÖBIAD

**INDEX
ISLAMICUS**